

‘Tijdens zijn laatste bewuste momenten dronken we samen champagne’

Twee maanden voor ze zou trouwen met haar tweede man en grote liefde, kreeg hij de terminale diagnose ALS. De man van Greta Vandeborne (76) zou hooguit vijf jaar te leven hebben, maar ze kregen er samen nog negen. ‘Mensen denken nog altijd dat rouwen vier seizoenen duurt, daarna moet je voortdoen.’

‘Ik voel me jonger dan ik ben. Naar het schijnt, zie ik er ook jonger uit. Het zullen de genen zijn, want zoals iedereen die hier al even rondloopt werd ook in mijn leven geluk afgewisseld met leed: mijn derde kind was een sterrenkindje, en mijn tweede man is drie jaar geleden veel te vroeg overleden. Dit jaar word ik 77. Sinds de dood van mijn man woon ik alleen. Ik verhuisde naar Gent omdat ik in ons appartement in Oostende mijn draai niet meer vond zonder hem erbij.’

‘Ik was 63 toen ik voor de tweede keer trouwde. Als gescheiden vrouw leerde ik mijn tweede man kennen op een internationale conventie in Firenze. We werden dolverliefd en hadden enkele jaren een latrelatie. Twee maanden voor we zouden trouwen, kreeg mijn man te horen dat hij aan ALS leed. Een terminale diagnose, een doodsvonnis. Dokters gaven hem nog twee tot hooguit vijf jaar. Uiteindelijk hebben we nog negen jaar de tijd gekregen samen. We leefden zo voluit als mogelijk, hechtten geen belang aan futiliteiten, en lieten meningsverschillen niet escaleren. En we reisden, zoveel we konden, want mijn man had een bucketlist opgesteld. Nog altijd ben ik hem dankbaar dat hij ondanks de diagnose niet in een depressie zakte, maar net vol levenslust die veel te korte toekomst tegemoet keek.’

13 seizoenen rouw

‘Uit mijn eerste huwelijk heb ik twee kinderen, en intussen ook vijf kleinkinderen. Door de coronacrisis zie ik hen al een jaar lang enkel op afstand. Omdat ik alleen ben, ben ik al een jaar lang door niemand aangeraakt, en heb ik ook zelf niemand meer aangeraakt. Het is alsof we nu pas collectief beseffen hoe belangrijk knuffelen is, of iemand een zoen kunnen geven. Huidhonger is een woord dat ik heel goed begrijp, omdat ik het al erg lang voel.’

‘Voor het virus onze levens overhoop haalde, was ik al alleen, ik ben het gewend. Maar ik ging heel vaak weg: naar concerten, of naar een theatervoorstelling. Dat perspectief, dat voor mensen die alleen wonen misschien nog belangrijker is, is weggevallen. Daar heb ik het moeilijk mee. Gelukkig kan ik wel wekelijks naar de schrijfacademie. Daar mogen we met vier mensen samen zijn. Ik hou van schrijven, maar die lessen hebben voor mij ook een sociale functie: samen kunnen zijn en kunnen praten met gelijkgestemden.’

‘Nog steeds leeft onder mensen het idee dat rouwen een jaar lang duurt: je moet al-

le verjaardagen en feestdagen een keer door, en alle seizoenen. Ik zit inmiddels in het dertiende seizoen zonder mijn man, en er zit nog steeds geen sleet op mijn verdriet. Geen millimeter. In dat eerste jaar vragen mensen hoe het met je gaat, of je het wel redt, of ze misschien wat voor je kunnen doen. Erna neemt dat beetje bij beetje af. Ik voel zelfs dat ik tegen sommige mensen niet meer moet spreken over mijn verdriet. Ik zie ze denken: ben jij nu nog steeds aan het rouwen? Wordt het geen tijd om voort te doen?’

‘We zijn zestien jaar heel intens samen geweest, waarvan negen jaar getrouwd. En waarvan dus ook “negen jaar met ALS”: dat

‘Ik ben mijn man nog altijd dankbaar dat hij ondanks de diagnose niet in een depressie zakte, maar vol levenslust de korte toekomst tegemoet keek ’

is de titel geworden van een boek dat ik over mijn man schreef. Het gaat over de ziekte en over samen zijn met iemand met ALS, maar meer nog gaat het over hém, het is een ode aan het leven en de liefde. Het is mijn ultieme poging geweest om hem hier te houden, en in leven. Ik was erg opgetogen dat er meer dan 140 mensen op de boekvoorstelling waren, en ik kreeg ook veel reacties van lotgenoten die het boek lazen. Toen pas besepte ik dat velen hun geliefde veel vroeger verliezen. Stephen Hawking was een grote uitzondering, maar normaal leven mensen na de diagnose maar enkele jaren meer.’

Champagne op het sterfbed

‘Ook bij mij leefde die gedachte. Toen mijn man drie jaar ziek was, dachten we beiden dat het op elk moment gedaan kon zijn. Mijn man begon zich heel vaak te verslikken, dus leerde een arts me het heimlichmanoeuvre aan. Ik heb het vaak moeten toepassen. Elke keer weer was het vreselijk schrikken. Men heeft ons vaak gewaar-schuwd voor een verstikkingsdood, maar gelukkig is het zover niet moeten komen.’

‘Hij heeft getwijfeld, tussen euthanasie en palliatieve sedatie, maar het is het tweede geworden. Het liefste was hij thuis gestorven, maar dat was voor mij niet meer houdbaar. Hij lag al negen weken op pallia-

tieve zorgen toen we op een bepaald moment beiden beseften, aanvoelden, dat het genoeg geweest was. Spreken kon niet meer, maar hij maakte me duidelijk dat hij graag een glas champagne wilde. Ik schonk een glas uit voor ons beiden, keek in zijn ogen en las daarin: nu ben ik weg. Ik bleef hem vasthouden en bleef naar hem kijken met strelende ogen en kussende lippen. Kijken, telkens opnieuw kijken voor de allerlaatste keer. Na drie dagen coma is hij in mijn armen gestorven.’

‘Wij genoten heel erg van het leven, en daar hoorde altijd wel een glas champagne bij. Ik ben blij dat we dat op zijn laatste bewuste moment ook nog samen hebben kunnen delen. Het was alsof we klonken op ons, en op ons stukje leven samen. Omdat hij een bucketlist had opgemaakt, werd ook ik daarin meegetrokken, en een vriend van ons die chauffeur was. We gingen naar Normandië, en naar Engeland. Mijn man wilde absoluut nog een theaterstuk zien van Shakespeare, dat was voor hem de kers op de taart. En dankzij hem heb ook ik *Hamlet* gezien, én er heel erg van genoten.’

‘Het is vreselijk om te zien hoe iemand aftakelt door ALS, je wil dat niet zien gebeuren bij iemand die je doodgraag ziet. Als gezonde partner sta je er machteloos op te kijken. Mijn man was erg intelligent en wist heel goed wat hem te wachten stond. Ook dat vond ik een haast ondraaglijke gedachte. Maar dat ik met hem mee kon naar die paar plaatsen die hij nog graag wilde bezoeken, daar ben ik erg dankbaar voor.’

‘Verlangen naar een nieuwe liefde in mijn leven doe ik niet. Dat lukt me niet. Mijn eerste man en de vader van mijn kinderen heb ik ook erg graag gezien, maar mijn tweede man was mijn grote liefde, mijn soulmate. We hadden dezelfde interesses, gingen naar dezelfde concerten, en praatten zelfs na jaren nog urenlang met elkaar. Sommige mensen leven een heel leven zonder ooit zo iemand te vinden.’

Debiele zeventigers

‘Ik laat het verdriet en gemis toe, maar probeer mijn leven ook zoveel mogelijk zin te blijven geven. Voor de coronacrisis las ik op woensdagnamiddagen voor kinderen voor, in de Gentse bibliotheek. Ik hoop dat dat snel weer kan hervatten, want ik werd zélf gelukkig van de grote ogen waarmee kinderen je kunnen aankijken als je ze een verhaal voorleest. En ook als je ouder dan zeventig bent, kunnen kinderboeken je helemaal meesleuren. Fantastisch.’

Greta Vandeborne: ‘Zeventigplussers worden vaak betutteld.’ © Kaat Pype

‘Maar het is evenzeer een feit dat zeventigplussers vaak betutteld worden. Die indruk heb ik. Toen ik naar Gent verhuisde en bij de administratieve dienst mijn adres moest laten aanpassen, zei de loketbediende: ik zal alles op papier meegeven, want online zal wat moeilijk zijn zeker? Wellicht is er een groep die niet meer helemaal mee is, maar waarom worden we allemaal over dezelfde kam geschoren? Ik e-mail erop los, ik zit op sociale media, ik heb een smartphone, ik woon online culturele evenementen bij en ben ook niet vies van Zoomsessies. Ik ben graag mee met mijn tijd én met de nieuwe technologie die daarbij hoort.’

‘Aan het begin van de coronacrisis was er een tijdlang sprake van om zeventigplus-

sers te isoleren. Dat is gelukkig niet doorgegaan, want ik dacht toen echt: denken mensen dat wij beter met isolement om kunnen? Of denken ze dat we debiel zijn? Zelfs in de mode zie je zelden hippere kledij voor mensen van mijn leeftijd, of make-up. Het is alsof het voor ons de moeite niet meer is, en we ergens in onze badjas in een home moeten zitten verkommeren. En dat terwijl onze bevolking veroudert én er al maar meer tachtigers en negentigers zijn die nog heel goed bij de pinken zijn en leergierig zijn. Soms komt het denigrerend over.’

‘Ik wil net nog heel gráág deel uitmaken van de wereld, en deelnemen aan het maatschappelijk debat. Zo maakte ik deel uit van een burgerforum voor Palliatieve Zorg,

waarbij we op basis van eigen ervaringen in dialoog gingen met experts om zo aanbevelingen voor het beleid te formuleren. In januari hebben we ons eindrapport aan minister Beke overhandigd. Hopelijk gebeurt daar iets mee, maar sowieso ben ik trots dat ik daar deel van mocht uitmaken. Voor mezelf, maar ook voor mijn man zaliger en voor alle mensen die nood hebben aan een toegankelijke palliatieve zorg op maat.’

**Joke Van Caesbroeck
Foto Kaat Pype**

Tweewekelijks vertelt iemand van telkens weer een andere leeftijd hoe die in het leven staat. Wilt u dat ook doen? Mail naar joke@jokevancaesbroeck.be